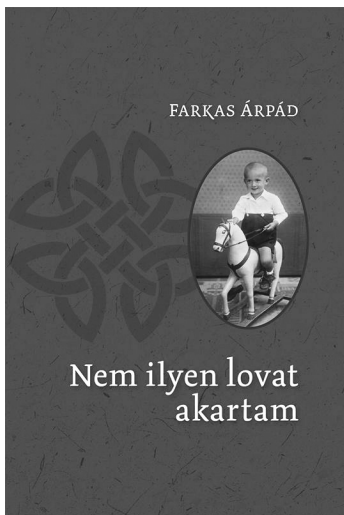

- **Farkas Árpád:** *Nem ilyen lovat akartam.*
Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2020.

Ez a monumentális könyv az ikonikus erdélyi költő esszéiből, gloszáiból, tárcáiból, valamint a vele készült interjúk, róla készült riportok javából válogat. A szövegekből kirajzolódik Farkas Árpád különleges életútja, és megismerhetjük az embert, aki a kultikus versek mögött áll, s akinek nemcsak az irodalomban, hanem a közéletben is meghatározó szerepe volt. Fontos és izgalmas kordokumentumok sorjázna a kötetben: kihagyhatatlan olvasmány, ajánlott szakirodalom azoknak, akik meg szeretnék érteni Erdély legutóbbi fél évszázadát és egyik legjelentősebb költői teljesítményét.

FARKAS ÁRPÁD

1944-ben született Siménfalván. A székelyföldi Sepsiszentgyörgyön él; lakóhelye, valamint Esztelnek község és Miami Beach díszpolgára.

1993-ban József Attila-, 2016-ban Magyarország Babérkoszorúja-, 2018-ban pedig Kossuth-díjjal tüntették ki. 2005-től a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

(Részlet a regényből)

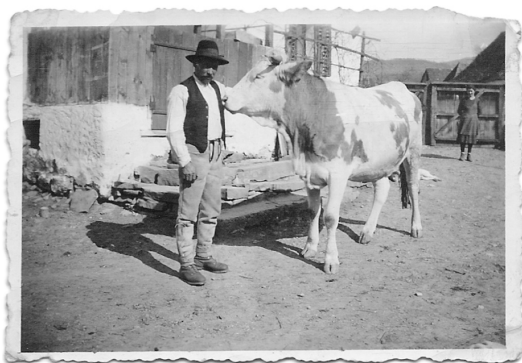
Most, hogy kollégáim – bizonyára ellenséges érzületből s leplező szándékkal – fényképanyagot sürgetnek a közös fotóalbumba, derül csak ki igazán, minő átok ül a rendetlen emberen. Telis-tele egy hatalmas fiók negyven-egynéhány esztendő forgósziel-dekeverte kacatjaival, néhány amatőr fotó is akad közöttük, melyek aligha méltóak életünk nagyságának és pillanatnyi halhatatlanságának illusztrálására. Sajnos, nem készültem, most derül ki: időnként fotográfushoz kellett volna fordulni, rendbe tenni ábrázatot és szanaszét heverő kéziratot; aligha szolgál melegségemül, hogy harmincesztendős koromtól kezdve percig sem bíztam személyes holnapomban, s jó tíz éven át nem készült olyan felvétel társaságomban, mely birtokomban lenne. Így hát utólag nem állapíthatom meg, mikortól fordult őszbe a hajam. Jobb híján könyökig nyúlok e halomba, s időrendi sorrendben ideválogatom azokat, melyekről eszembe jut valami.

Rögtön az első gond: minden valamirevaló romániai magyar írónak van aktfotója (láttam, mert közzé is tettek belőlük) a világrajötte utáni napokról – többnyire fehér báránnyőrön hevernek hasmánt, gazdag hurkájú, világra gömbölyödő csecsemőpopsival. Sajna, nekem ilyen nincsen. A falun élő szüleim négyesztendős koromban szekereztek be velem először Székelyudvarhelyre, s ültettek föl Kovács mester műhelyében eme hintalóra. Ez volna első és egyben utolsó műtermi fotográfiám. Szavam nem a gyermekről szólna, aki szemmel láthatóan ártatlan és gyanútlan még akkorjában, hanem inkább a lóról, mely később, hol paripásan, hol császármetszett-hasú kancásan, de még szemevilága-ment bányalóként is benyargalta jó néhány versemet. A ló-szerelem (avagy: lóvá tett szerelem) persze mindig hintalóval kezdődik, melyre azok az átok műtermi fényképezészek felrakják a gyermeket: ringatózzék. Ők sejtik legkevésbé, hogy a bölcsöből kiringott gyermek már nyargalni szeretne, ha valamelyest megmozdul benne a vér. E kép előkerültével jövök rá csak, honnan keveredett elő a versmondat (hadd idézzem

szerénységemet): „Hintalóra pattan, nógatja: vágta!; születése: előre!; halála: hátra.” De a fotográfia meséje nem ennyi. A szülőknek tetszhetett nagyon az „édes gyermek” képe, s még a vásárban hintalóvat vásároltak néki, hadd lássák vitézüket élőben és naponta. Bizonyára későbbi családi mesélgetés is besegít a gyermeki emlékezésbe, de kimerevített előttem a kép: állok a fészker alatt, kezemben iromba fűrészszel próbálván elválni a hintaló lengedezésre szolgáló talpát – és jóatyám megjelenik a tornáccon: riadalom, pánik, zuvat! Pedig az a ló bizonyára lépni akart, ügetni, nyargalni, vi-

lágga száguldani az ő legényével. Faluhelyen eszmélkedtem, ott teltek később kamasz-nyaraim, s kedvenc felnőtt embereim mellett, maga a ló vált legmeghittebb élőlényemmé (hogy miért és miként – erről nem itt, erről: versek) közvetlenül nagyapám Berta nevű lovának személyében, kinek lábujjkörmömig megrendítő halálakor vadvirágkoszorút gyűjtöttem az együtt bebolyongott rétekről, nem is gyanítván, hogy egy életforma halálának vagyok részese a dögkútig ballagó, lótetemet vonszoló, ökrök vontá szerék mögött. Ezidőt egész Kelet-Európa még lappangó költészetét benyargalta a ló-motívum. Honnan sejthettem volna, hogy azért, mert... Mert nálunk is csak 1953-ban, Sztálin halálának évében mondták ki a galați konferencián a halálos ítéletet lovakra, átkos csökevényeire a múltnak, s dübörgött be életünkbe és költészetünkbe a traktor.

Mindkét nagyapámnak maradt egy pár fejőstehene, hatalmas beszoigálatási kvótája, s megmaradt nevük ott a községközi kuláklisán. Mit csinál egy ilyen gazdaember, ha fotómasinával lép be valaki a kapu? Nem

hívja a feleségét: köss kendőt, Ilka!, nem hív gyermeket, unokát, együtt vonulni velük az öröklétbe, kiköti tehenét a pajtából; tessék: ez az én életem. Évek telnek, lábáról lefoszlik a székely harisnya, lemállik a lajbi, elúsznak a földek, beomlik az élet, de a csökönyös székely kitart, fenyegethetik, tönkretehetik: a kollektívbe be nem áll; így hát kiürül a csűr, a pajta, de megjön az első dédunoka, két távoli nemzedék ivódik két irányba, úristen, mi lesz en ebből?! Mi lenne? Megy a világ a maga romlott útján elébb. Nem lett bizony apai nagyapám abbéli óhajából sem semmi, hogy a fiából aranykálásos gazdát faragjon, nagy szerencsére idejében oskolának vágott, mert mire a mezszyéket egybeszántották, még azon tavaszon, földbe omlott a hajdani híres székelyszentmiklósi földműves is.

Szüleim ifjúkori műtermi arcképét nem a fiúi főhajtás bigygyesztette vélem ide, jelezném csupán, minő idők jártak, mikor a nagy szárazság idején e portrék nagy méretű, hűséges másolatát egy véka búzáért festette meg a székelykeresztúri Ipó mester, aki méltán híresült el később, s nem csupán az én szememben, ki gyermekkoromban büszkén fedeztem föl valahol, hogy Sztálin elvtárs arcvonásai is az ő ecsetnyomait viselik. A portrék persze csapnivalóak, de kegyelettel őrzik az otthoni falak, mint immáron legfőbb örökségemet; anyám is így maradt meg most már számomra, örök fiatalon. Apám (kinek élete regényét nem itt óhajtom elmesélni) tanári katedráról nyugdíjba vonulván, meghurcoltatásokban s tisztességben megöregedett, vissza is hajlott atyja hajdani hívó szavához s a földhöz: az ő kertjéhez járul zöldségtermesztést tanulni a siménfalvi Alszeg. Hetvenesztendő s létere gyümölcsfát ültet, kerti házikót épít, magokkal kísérletezik, s évről évre egyre több bort ereszt prése alatt a Csávossy Györgytől ajándékba kapott harminc szőlőtőke.

Az én szentmiklósi nagyapám, apámból kifogyván, addig csábított engem is földjei rám íratásával, míg a kolozsvári egyetemen találtam magam, s írogatni kezdtem, gondolom, a romániai magyar irodalom kellő szomorúságára. Azért szomorúságára, mert bár a szerkesztő urak meglehetősen előzékenységgel fogadtak, orcájuk rándulásából vélni véltem, hogy a gyermekkori élményanyag hozományából fogant irományok túl vadak és érdesek a kor hivatalos szelleméhez – és megbékítő bukolika híjával valóak. Mit tehettem volna?; mindenki a hozott fonnivalóval gazdálkodik, nagy megrázkódtatásokat élő, szűk kis székelgyöldi, falusi-kisvárosi miliőben nevelkedtem, kávéházi élményeim sem voltak; huncut az a kortárs is, ki ilyesmivel hencsere a korabeli Erdélyből. A kezdeti irodalomkritika, majd későbbi irodalomtörténet-írás nagy vakaródzással, kinnal és keservvel be is szuszakolt polcára a tájverset író költők sorába anélkül, hogy valamire való tájleíró verset elkövettem volna. Mindenki a maga dolgát végzi-alapon nem tiltakoztam én az ellen soha, sőt kedvükre szolgálván (lám, miként e felvétel is mutatja), pásztorbottal a kezemben megálltam a lencse előtt, őrizni Szent Anna tavát. A kosztüm persze nem ez alkalom-

ra készült, egyenliselete volt a fordított bundamellény annak a szilaj '68-as nyári tóparti táborozásnak, mely égszagató tábortüze köré gyűjtötte az európai mozgalmakra is odafigyelő félerdélynyi diákságot, s melynek minden esti fáklyaláng-körmenetét az a Vári Attila vezette, ki ma már annyi társunkkal együtt szintén a messzi távolból nosztalgiazik szülőföldje iránt. A maradás minden ódiu-mával és keservével e pásztorbotos póz enyhe pátoszatát és öniróni-áját természetesen ma is vállalom, minthogy nyakrándítás nélkül tettem akkortájt is, mikor a „népszolgálat” fitymálgató címkéjével kíséreltek bántogatni hang-, vélemény- és szótompító tollakkal rejtőzködő és menekülő feleim, kiknek soraiban mára virradóra természetszerűen szaporodtak el a harsány, bőmellű „népszolgák”.

Legszebb éveimről, a diákesztendőkről használható fénykép-dokumentumom sajnos nincsen. Ha csak nem tekinthető annak a már hadfimundérban készült homályló felvétel Király László és az azóta mennybe tűnt drága Hervay Gizi társaságában, talán egyik utolsó fényképtudósítás arról, hogy voltunk még (Királyval egy padlásszobában eltöltött forgatagos és fergeteges két eszten-dő után is) hetyke, nyalka s jövőbe bizakodva tekintő legények.

Élni valójában négy évet éltem – szoktam mondogatni –: 1968 és 1973 között, egy szellemi erjedésnek lendült, világba fölkerekedni vágyó kisváros sajtót alapító közösségében, ahol hatan is tüsténkedtünk egyívású, pályakezdő tollforgatókként, szétszédvén aztán gyorsan a megtömítődött időben. Örök egy kedves képet, készült a sepsiszentgyörgyi színész-újságíró rangadó focimérkőzés után, melyen komédiásaink természetesen jelmezben játszottak, középen Biró Leventét vélem felfedezni Falstaff kosztümjében. Ő is, a többiek is, talán a vad, ifjonti elszánásokkal együtt, ha nem is – oda, de többnyire: – tova.

És íme, egy dokumentum politikai-mozgalmi pályafutásomról: pionírrá avatnak. Későn, nagyon későn, életem delén túl, a kézdivásárhelyi „céhmesterek unokái”, megneszelvén, hogy nem volt még részem e magasztos élményben, maguk közé hívtak, és ünnepeles szertartás közepette nyakamba biggyesztették a vörös nyakkendőt. Elfogadtam jószívvel, nem titkolván, hogy valamilyen régen vágytam is rá nagyon. Két nagyapám konok kuláksága

miatt nem állhat-
tam társaimmal egy
zászló alá, így csak
sóvárogva kerülget-
tem a nyári pionír-
táborok drótkeríté-
seit, melyek mögött
pajtásaim oly vígan
hancúrozának, s
integettem a ten-
gerpartra robo-
gó úttörővonatok
után. (Fürödtem az
Adriában és Föld-
közi-tengerben,
Atlanti- és Csen-
des-óceánban, de
a Fekete-tengerhez
nem volt szeren-
csém mindmáig.)
Mozgalmi múltam
így hát szárnyak
nélkül indult, s úgy

is folytatódott. Automatikusan maradtam ki az IMSZ soraiból, a KISZ-ből is tehát, s mikor fölfedezték nyájon kívüli tengődé-
semet, későn szólítottak fel a közelgő államvizsgára is tekintettel
lévő belépésre, egy fürge házkutatás elsöpörte felvételemet. Új-
ságíró voltam már, pártlapnál dolgozó (hiszen melyik újság nem
volt pártlap?), ahol hiába szabályozta tagsági felvételhez kötő
rendelet a munkatársi viszonyt, én még mindig árválgodtam. Ek-
kor hívott Dali Sándor főszerkesztőm félre a parki fák alá, továb-
bítván Király Károly első titkár óhaját, miszerint kér, sürgősen
lépjek be a párt soraiba, mert az ő asztalán naponta szaporod-
nak a belügy-továbbította álneves és többnyire névtelen besúgói
jelentések áldatlan tevékenységemről; ideiglenes, viszonylagos

védettséget ő csak így biztosíthat számomra. Pártfelvételemnek korántsem volt olyan ünnepélyes szertartás-jellege, mint annak a meghitt, későbbi aktusnak, mikor is nyakamba kötötték a pionírnnyakkendő. Nézi is ott mellettem széles derűvel Molnár Gusztáv barátom és könyvszerkesztőm, mit művelnek vélem e lurkók, s dehogy sejti, hogy még csak néhány esztendő van hátra, míg két lábbal rúgják ki őt is a bukaresti pártszervezetből, annyit sem hagyván néki, a „dicső múltból”, amennyi maradt nékem – e piros selyemnyakkendő.

Volt azért, látom, volt azért szívmengető életeményben részem még ifjúságom vége felé. A hetvenes évek elején ugyanis, néhány Erdélyre figyelő mecénás jóvoltából, mint a bécsi Szépfalusi István, a New Yorkban élő Püski Sándor, a párizsi Magyar Műhely akkortájt még minden irányba nyitó együttese, valamint a Magyar Írószövetség és az Újvidéki Rádió jóvoltából még kapucsukódás, újabb és közelebbi vasfüggönyhullás előtt szerencsém adatott megkóstolni a nagyvilágot. Hazaküldtek ezekről az utakról beszélő képeket népe ssé növekedett s azóta is aggodva-ragaszkodó

barátaink; lám: Lászlóffy Aladárral, Bálint Tiborral és Bajor Andorral Grazban, Szilágyi Istvánnal Münchenben, Párizsban, Velencében kóválygunk, Sütő Andrással a New York-i Hámos család otthonában egy lopva (mert felesége tudta nélkül) átvirrasztott éjszaka után, Chicagóban az Itt-Ott Kört szolgáló Sass Marciékkal,

Kányádi Sándorral a Niagaránál (Értől az Óceánig?, Ditrótól Detroitig?, vagy miként ő mondaná: Szabófalvától San-Franciscoig?); (apropó, Detroit: máig közöletlen és kifizetetlen K. S.-nek a hatalmas autógyár futószalagja mellett rögtönzött reklámversünk: „Se késefa, se hámisszár, / Magától fut a Ford Mustang”). És Páskándi Gézával, Kányádival, Sütővel, Szemlér Ferencsel és Gálfalvi Zsolttal Újvidéken és Szabadkán. Mit is beszéltem én az elején, hiszen van itt fénykép bőven, ha régi is, fakultak is, de úgy tetszik, számuk akkortól vált elszaporodóvá, ahogy az országhatárt elhagytuk. Ennek magyarázatán egyszer majd érdemes lesz hosszabban elmerengeni. A sokféle útikép közül, ha

ráadásul színesben még reprodukálható volna is, kedvem szerint azt választanám, melyen Domokos Géza társaságában sütkérezünk a Kennedy Center zászlórengetege alatt. Nem is annyira a csodálatos útitárs kedvéért, a zászlókért inkább, melyek ezúttal nem az ENSZ-székház, csupán egy kis New York-i park szívében lobognak, a világ minden nemzetének messzire csattogó felségjeleként, köztük a magyar és román lobogóval is, természetesen anélkül, hogy parányit is sértenék a hatalmas és gazdag amerikai nemzet embereinek önérzetét. Mert ó, mily bikavadító színük van némelyütt az elbutult világban a más nemzetek lobogóinak, így itt e Balkán-szögletben is, ahol husángért kapkodnak már, ha mássága feldereng. Hiába figyelmeztetett jó idején Kogălniceanu úr: „A trikolor nemcsak az ország felségjele, hanem a teljes nemzeté, éljenek légyen tagjai bárhol is kerek e világon.”

Az utak pora hamar elszáll, hosszú évek bezártság-sötéte telepedett emlékükre, de kimarhatatlan, élet-megőrző élményeként szegődött reményvesztett éveimhez az egyszeri megmártóztatás gyönyörűsége: ha kalodába zárt is személyes sorsod, működik,

virul azt egyetemes civilizáció, s nem hűl ki alattunk-köröttünk egyhamar a föld.

A múltó esztendő szennyben és vérben vajúdo forगतagát csupán egy magasztos pillanatot szárnyára kapó felvételi őrsi, tömegjelenet ama nevezetes februári könyves-gyertyás néma tüntetésről, mikor is Erdély-szerte városonként 40-100 000 fegyelmezett ember vonult utcára magyar nyelvű iskolát és egyetememet követelvéni.

A felvételen alig kivehetőek az alakok, jómagam sem látszom, hiába masíroztam megilletődötten az első sorban; itt valóban a tömeg a lényeges. S azóta, bizony, nemigen látszik-tetszik ki már az erősödő s mesterségesen bolydított zűrzavarból a nemes cél sem, melyért terekre vonultunk.

Szeretem bizony én szabadságát a szónak. Örömmel veszek mélyebb, erősebb lélegzetet elrontott tudómmal a lehetőségek levegőjéből, türelmetlen ember sem volnék. De minduntalan visszakísért álmaimban az az átok gyermekkori hintaló, s megmegszalad minden jóreményű, bizodalmas kedvem.

Látó 1990/10

